

Polacy i książki

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2020/21

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Latem Polacy zdają się mieć więcej okazji do sięgnięcia po lekturę, bowiem już od maja na ulicach polskich miast zaczynają pojawiać się kiermasze oraz targi książek, a sam okres wakacyjny sprzyja większej ilości czasu wolnego. W związku z tym, w sierpniowym sondażu¹, zapytaliśmy respondentów między innymi o ich stosunek do czytelnictwa, preferencje literackie, sposoby zaopatrywania się w książki, a także o wspólne czytanie z dziećmi. W prezentowanym opracowaniu wykorzystaliśmy również nasze poprzednie komunikaty dotyczące stosunku Polaków do książek, publikowane przez CBOS w latach 1998, 2001, 2007 oraz 2011².

KSIĄŻKA JAKO HOBBY?

Mimo że książki mogą kojarzyć się z obowiązkowymi, przymusowymi lekturami szkolnymi, to zdecydowana większość Polaków (62%) deklaruje, że lubi je czytać. W porównaniu z rokiem 2011 nastąpił więc nie tylko nieduży – bo jedynie o 1 punkt procentowy – wzrost odsetka osób uważających się za miłośników książek, ale też spadek odsetka badanych, którzy czytać nie lubią (o 3 punkty). Na przestrzeni lat 2011–2021 widoczna jest niewielka zmiana stosunku społeczeństwa do czytelnictwa, a obecne wyniki są zbliżone do tych z sierpnia 1998 roku.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (375) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

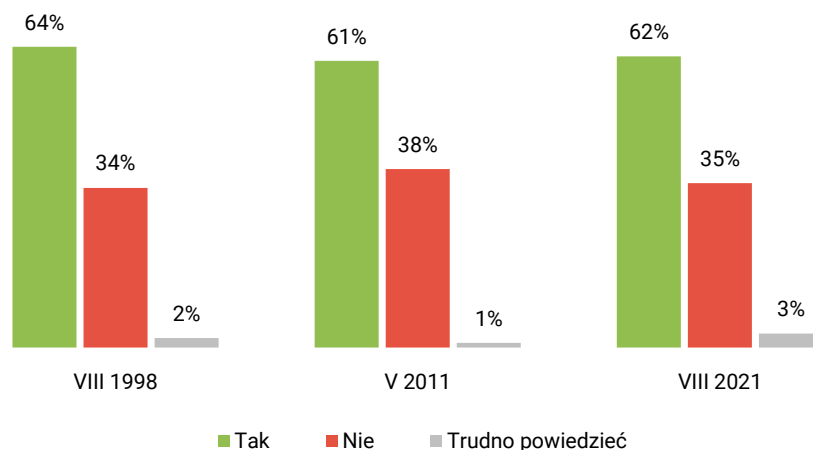
- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 16 do 26 sierpnia 2021 roku na próbie liczącej 1167 osób (w tym: 62,4% metodą CAPI, 23,5% – CATI i 14,1% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

² Zob. komunikaty CBOS: „Książka w życiu codziennym Polaków”, wrzesień 1998 (oprac. M. Falkowska); „Cała Polska czyta dzieciom?”, wrzesień 2001 (oprac. M. Falkowska); „O różnych aspektach czytania książek”, wrzesień 2007 (oprac. M. Feliksiak) oraz „Polacy i książki”, czerwiec 2011 (oprac. B. Badora).

RYS. 1. Czy lubi Pan(i) czytać książki?

Sama chęć sięgnięcia po lekturę ma związek z płcią respondentów. Czytaniem znacznie bardziej zainteresowane są kobiety: aż 72% z nich przyznaje, że lubi czytać, podczas gdy podobne deklaracje składa jedynie 50% mężczyzn. W porównaniu do 47% mężczyzn nieprzepadających za spędzaniem czasu z książką, odsetek kobiet dzielących tę niechęć wynosi jedynie 26%.

Pociąg do książek wiąże się również z miejscem zamieszkania badanych. Im większa miejscowość, tym liczniejsza grupa ankietowanych wykazuje zamiłowanie do czytania. Wśród mieszkańców wsi odsetek lubiących czytać jest niemal taki sam jak odsetek tych, którzy przyznają, że tego nie lubią (50% wobec 49%). W miastach opinie na temat czytania są bardziej zróżnicowane – czytać lubi 68% mieszkańców, a 28% nie traktuje czytania książek jako dobrego sposobu na spędzanie czasu wolnego. Natomiast w największych aglomeracjach za czytaniem nie przepada jedynie 18% badanych, a 78% z nich lekturę uznaje za rozrywkę.

Zamiłowanie do czytania jest także związane z wykształceniem. Aż 61% respondentów z wykształceniem podstawowym nie odnajduje w książkach przyjemności, a tylko 37% deklaruje, że czytać lubi. Taki sam rozkład procentowy występuje w przypadku osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Znacznie bardziej przychylny stosunek do czytania mają natomiast Polacy z wykształceniem średnim (czytać lubi 70%) oraz wyższym (86%).

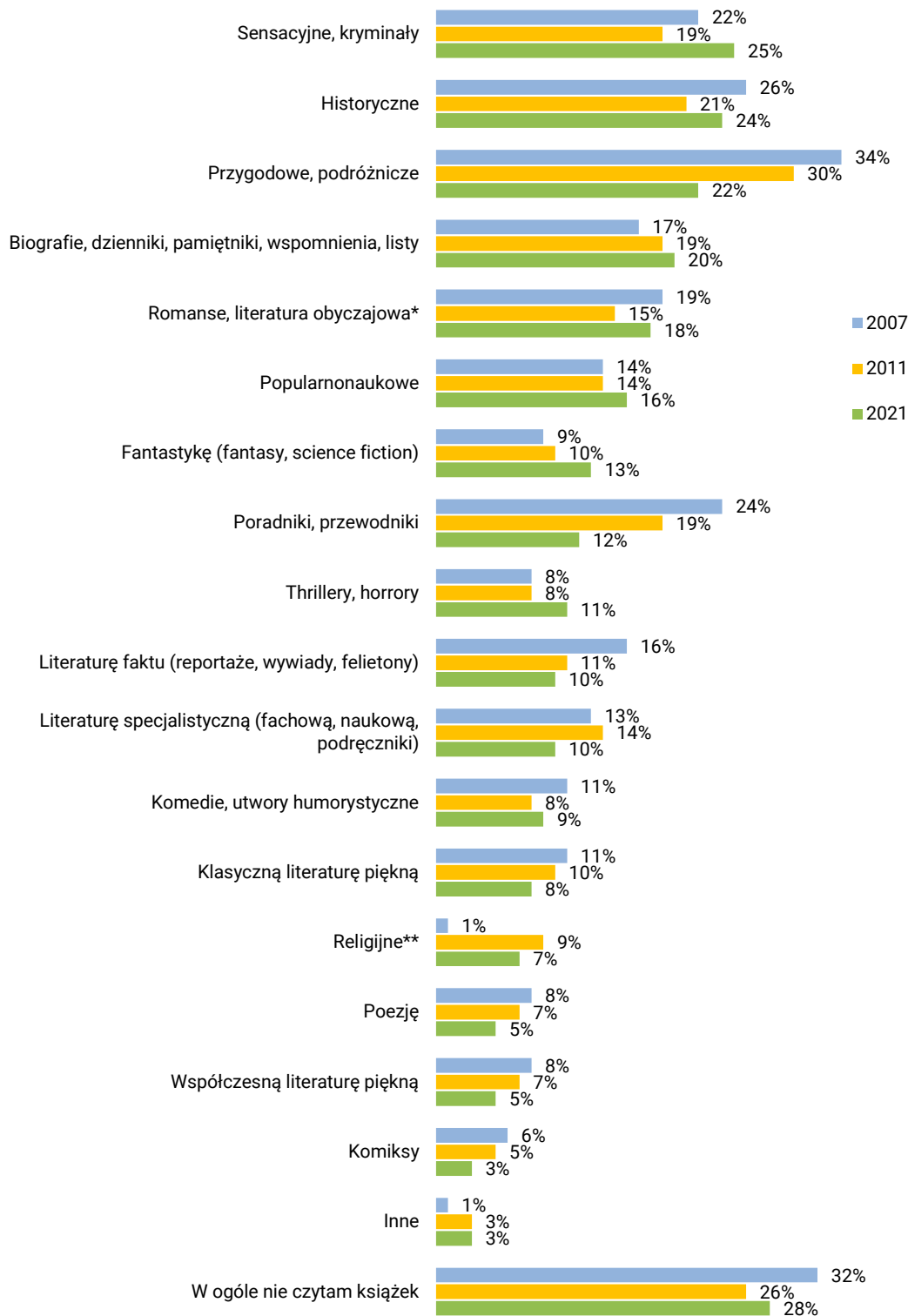
PREFERENCJE CZYTELNICZE POLAKÓW

Ankietowani informowali nas również o gatunkach literackich, po które sięgają najchętniej. Każdy z nich mógł wskazać nie więcej niż pięć rodzajów literatury lub udzielić odpowiedzi, iż w ogóle nie czyta książek. Wszystkie preferencje respondentów zostały zestawione z odpowiedziami udzielanymi podczas poprzednich sondaży.

Aż 96% osób deklarujących, że nie lubią czytać, nie wymieniło żadnego typu książek, który byłby zgodny z ich upodobaniami. Warto zwrócić uwagę na to, że w porównaniu z rokiem 2011 obecnie odnotowaliśmy niewielki wzrost odsetka osób, które deklarują, że w ogóle nie czytają książek (o 2 punkty procentowe, do 28%). Jest on jednak wciąż niższy niż w roku 2007, kiedy wynosił 32%.

Preferencje czytelnicze Polaków ulegają ciągłym zmianom. Świadczyć o tym mogą różnice pomiędzy liczbą respondentów wskazujących na dane gatunki literackie na przestrzeni lat. W latach 2007 i 2011 największym zainteresowaniem czytelników cieszyły się bowiem książki przygodowe i podróżnicze, podczas gdy w 2021 ich popularność znacznie się zmniejszyła (o 8 punktów procentowych w porównaniu z rokiem 2011 i o 12 punktów w porównaniu z rokiem 2007). Gatunkami obecnie wskazywanymi przez respondentów najczęściej (25%) są literatura sensacyjna i kryminały. Wraz z upływem lat zmniejsza się także uwaga poświęcana poradnikom, które obecnie wybiera jedynie 12% badanych (w porównaniu do 24% w 2007 roku). Najrzadziej wskazywanymi gatunkami wciąż pozostają: poezja (5%), współczesna literatura piękna (5%) oraz komiksy (jedynie 3%).

RYS. 2. Jakie książki czyta pan(i) najczęściej? Proszę wskazać nie więcej niż 5 rodzajów literatury, którą Pan(i) najczęściej czyta.

* W latach 2007 i 2011 kategoria ta obejmowała wyłącznie romanse

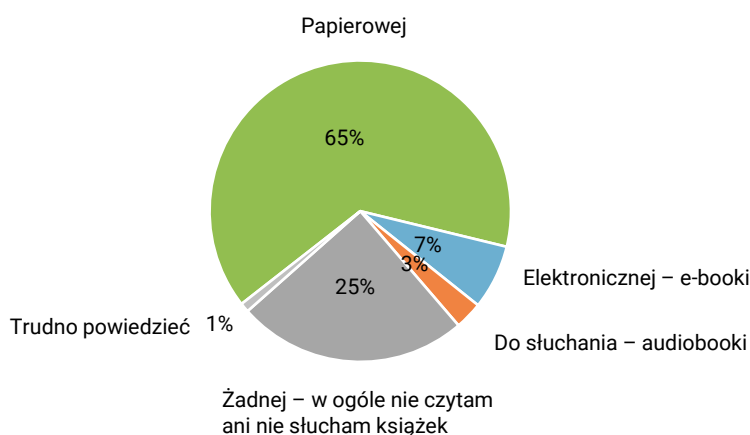
** W 2007 roku książki o tematyce religijnej nie były uwzględnione wśród kategorii, respondenci wymieniali je sami. Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Polacy nie tylko wybierają rozmaite gatunki literackie, ale też przejawiają odmienne preferencje co do samego sposobu obcowania z literaturą. Zdecydowana większość badanych (65%) najchętniej sięga po książki w wersji papierowej. Wraz z postępującym procesem cyfryzacji na rynku zaczynają pojawiać się jednak alternatywy dla tradycyjnej książki. Jedną z nich są e-booki, na które wskazało 7% respondentów. Nieco mniejszą popularnością cieszą się audiobooki (3%) umożliwiające odsłuchiwanie treści książki, zamiast odczytywania.

Warto również zauważyć, że zainteresowanie książkami elektronicznymi jest zależne od wieku. Z e-booków najchętniej korzystają osoby młode, w przedziale wiekowym 18–24 lata (20%) oraz 25–34 lata (13%). Wśród najstarszych respondentów e-booków używa tylko 1%. Korzystaniem z książek innych niż papierowe wyróżniają się także badani uzyskujący najwyższe dochody *per capita*.

CBOS

RYS. 3. Po książki w jakiej formie sięga Pan(i) najchętniej?

Podobnie jak w przypadku gatunków literackich, również i tu występuje znaczna grupa respondentów (25%), którzy w ogóle nie czytają ani nie słuchają książek.

AKTYWNOŚĆ CZYTELNICZA POLAKÓW

W celu sprawdzenia samej aktywności czytelniczej Polaków, zadaliśmy im również pytanie o książki przeczytane przez nich w ostatnim czasie. Blisko dwie piąte respondentów (38%) zadeklarowało, że w ciągu 30 dni przed przeprowadzeniem z nimi ankiety, czytało książkę dla przyjemności, a 62% przyznało, że podczas ostatniego miesiąca ani razu nie trzymali książki w ręku.

Co ciekawe, w bieżącym roku odsetek osób czytających dla własnej przyjemności w ciągu 30 dni poprzedzających sondaż jest wyższy niż w ubiegłych latach, kiedy to wynosił on: 36% w 1998 roku, 32% – w 2001 i 2011 roku oraz 28% w 2007 roku (zob. rys. 4). Prawdopodobnie zmiana ta wiąże się z wpływem, jaki pandemia COVID-19 wywiera na życie społeczne. Znaczne ograniczenia w sposobach

spędzania czasu wolnego (np. w lokalach gastronomicznych lub ośrodkach kultury, takich jak kina czy teatry) oraz spotkaniach towarzyskich mogły spowodować wzrost zainteresowania czytelnictwem wśród Polaków, poszukujących „nowych” form rozrywki bądź odpoczynku.

CBOS

RYS. 4. Odsetki respondentów deklarujących, że w ciągu 30 dni poprzedzających sondaż mieli czas i okazję, by dla własnej przyjemności przeczytać jakąś książkę (opowiadanie, powieść itp.) niezwiązaną z nauką lub pracą zawodową (według terminów badań)

* W sierpniu 1998 roku osobno pytaliśmy o książki „czytane dla przyjemności, niezwiązane z nauką lub pracą zawodową” oraz o książki „związane z zainteresowaniami, hobby”. W zestawieniu przedstawiono łącznie odsetek osób, które czytały książki z tych kategorii.

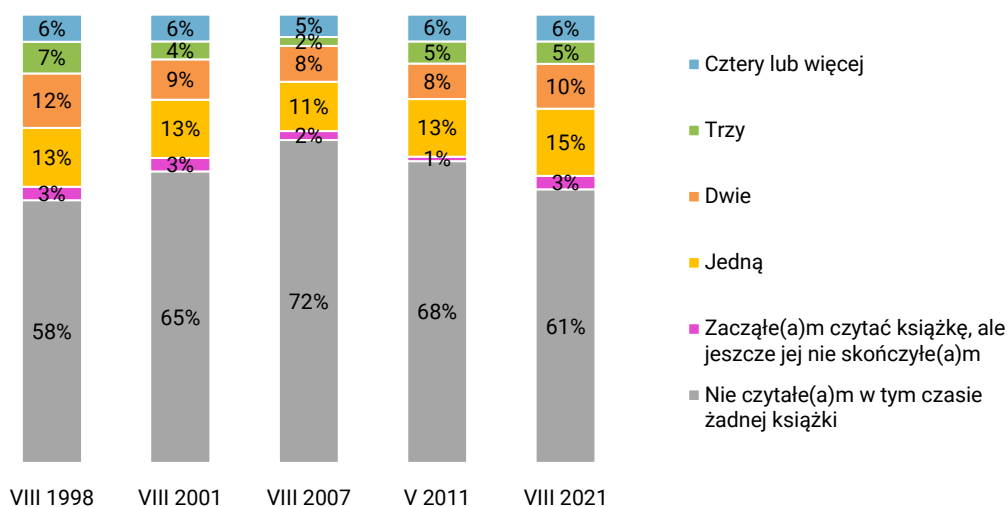
Analizując czytelnictwo w ciągu 30 dni przed sondażem w poszczególnych grupach społecznych można zauważyć, iż aktywnością w tym zakresie wyróżniają się najbardziej in plus: mieszkańcy największych miast (62%), mający wyższe wykształcenie (65%), kadra kierownicza i specjaliści (71%), pracownicy administracyjno-biurowi (58%), uzyskujący najwyższe dochody *per capita* (60%), natomiast in minus: mający wykształcenie podstawowe (18%) lub zasadnicze zawodowe (15%), mieszkańcy wsi (27%), robotnicy (wykwalifikowani – 24%, niewykwalifikowani – 25%), rolnicy (11%), a także renciści (22%) i gospodynie domowe (26%). Częściej niż inni czytali w tym czasie młodsi badani (18–24 lata – 47%, 24–34 lata – 46%), a rzadziej respondenci w wieku 45–54 lata (32%) i mający 65 lat lub więcej (31%). Kobiety są bardziej aktywnymi czytelnikami niż mężczyźni (45% wobec 31%).

Spośród ogółu respondentów 15% przeczytało tylko jedną książkę, 10% – dwie książki, a 5% – aż trzy. Jedynie 6% badanych udało się przeczytać co najmniej cztery pozycje książkowe. Nieliczni (3%) respondenci zadeklarowali natomiast, iż w okresie ostatnich 30 dni zaczęli czytać książkę, lecz jeszcze nie udało im się jej skończyć.

CBOS

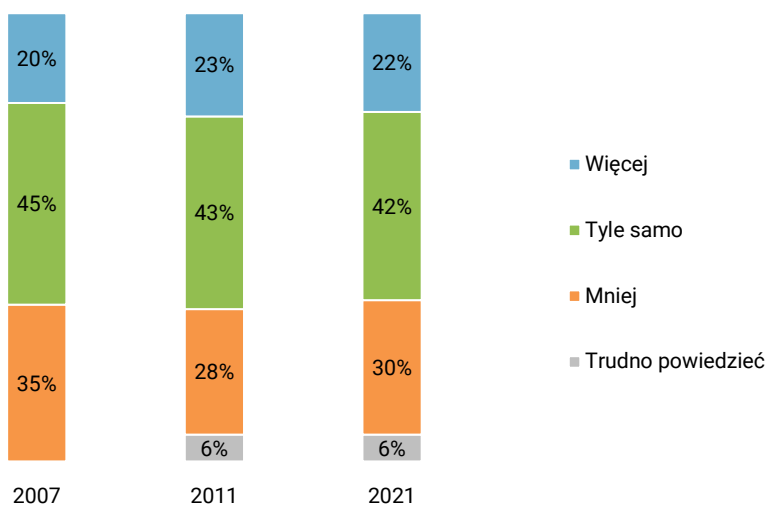
RYS. 5. Ile łącznie przeczytał(a) Pan(i) książek w ciągu ostatnich 30 dni?

Lato i związane z nim urlopy sprawiają, że Polacy mają więcej czasu wolnego, nie oznacza to jednak, iż przeznaczają go na czytanie. Jedynie 22% naszych respondentów przyznało, że podczas swoich wakacji czytają więcej. Większy odsetek badanych czyta natomiast mniej (30%) bądź tyle samo (42%), ile na co dzień.

CBOS

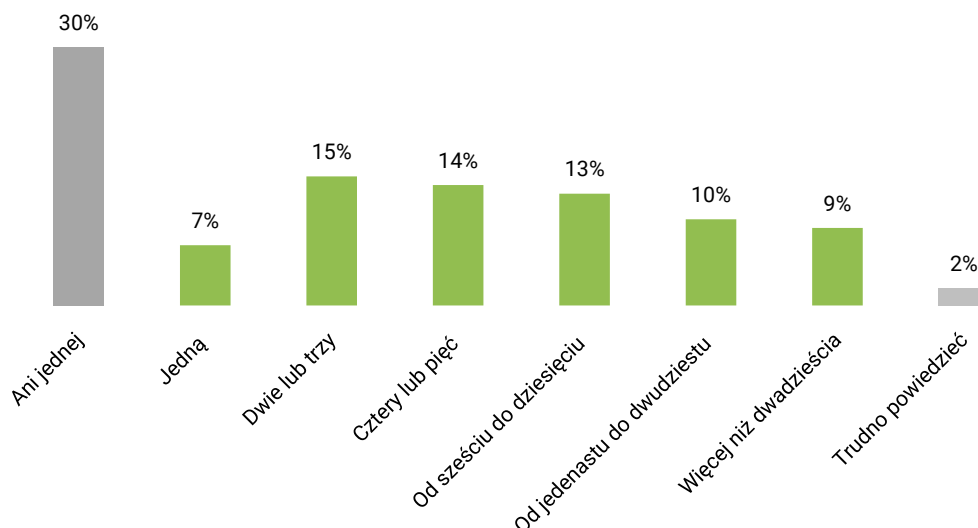
RYS. 6. Jak pan(i) ocenia, czy w czasie wakacji, urlopu czyta Pan(i) raczej więcej książek niż zazwyczaj czy też mniej?

Interesowało nas nie tylko, czy i jak dużo Polacy czytali na przełomie lipca i sierpnia (które ze względu na sezon urlopowy zdają się być okresem szczególnym), ale też to, ile czytają oni w ciągu roku.

CBOS

RYS. 7. Ile książek przeczytał(a) lub wysłuchał(a) Pan(i) w ciągu ostatnich 12 miesięcy? Proszę uwzględnić wszystkie książki – papierowe, elektroniczne i audiobooki

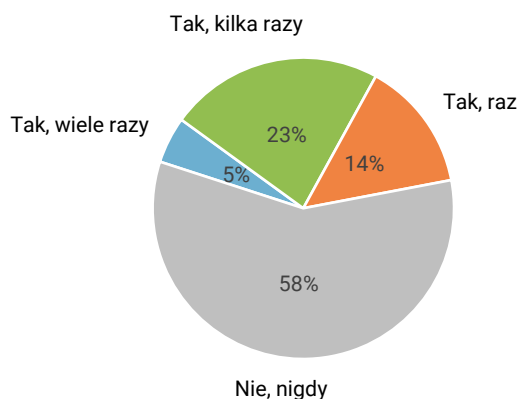
Okazuje się, iż 30% respondentów nie przeczytało w ciągu roku przed sondażem ani jednej książki. Odsetek osób, którym udało się ukończyć wyłącznie jedną lekturę wynosi 7%, 15% badanych przeczytało dwie lub trzy książki, a 14% – cztery lub pięć. Natomiast 13% ankietowanych skończyło czytać od sześciu do dziesięciu książek.

Mniej liczną grupą okazują się być osoby, które w ciągu 12 miesięcy przed sondażem czytały najwięcej – czyli te, które przeczytały od jedenastu do dwudziestu książek (10%) lub ponad dwadzieścia (9%).

Aktywność związana z czytelnictwem nie wiąże się jednak wyłącznie z ilością przeczytanych stron, lecz także z promowaniem czytania wśród swoich bliskich. Możliwe jest to na przykład poprzez ofiarowanie im książki, o czym dodatkowo przekonują nas hasła reklamowe sklepów, np.: *książka to doskonały pomysł na prezent*³. Podobnego zdania jest 42% naszych respondentów, którzy przyznali, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed sondażem podarowali książkę komuś ze swojego otoczenia: 23% z nich zrobiło to kilkakrotnie, a 14% tylko raz. Jedynie 5% badanych wielokrotnie decydowało się na sprezentowanie książki znajomemu lub komuś z rodziny.

³ Empik, *Te książki sprawdzą się na prezent*, dostęp online 03.09.2021: <https://www.empik.com/empikultura/te-ksiazki-sprawdza-sie-na-prezent,14496,a> lub Deon.pl, *7 powodów, dla których książka to najlepszy prezent*, dostęp online 03.09.2021: <https://deon.pl/czytelnia/ksiazki/7-powodow-dla-ktorych-ksiazka-to-najlepszy-prezent,418778>

RYS. 8. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy podarował(a) Pan(i) w prezencie książkę (w tym e-booka lub audiobooka) komuś z rodziny, przyjaciół, znajomych:

SKĄD SIĘ BIORĄ KSIĄŻKI?

Większość naszych respondentów (58%) nie traktuje jednak książki jako udanego pomysłu na prezent. Przeświadczenie to zdaje się potwierdzać fakt, iż nieco ponad połowa badanych (51%) nigdy nie otrzymała książki w prezencie. Ankietowani informowali nas więc o innych źródłach, z których najczęściej pozyskują oni własne lektury.

Co ciekawe, najwięcej respondentów zadeklarowało korzystanie z zasobów księgozbiorów domowych. Na tę odpowiedź wskazało aż 60% z nich. Nieco mniej popularnym sposobem pozyskiwania książek jest zakup nowych egzemplarzy w księgarniach (53%). Niektórzy badani pożyczają książki od znajomych (45%) lub wypożyczają je z bibliotek (37%). Do najmniej popularnych rozwiązań zalicza się natomiast kupowanie „z drugiej ręki” (27%) oraz ściąganie książek z internetu za darmo (16%).

W stosunku do wyników badania przeprowadzonego w 2011 roku, możemy zauważyć wzrost (o 6 punktów procentowych) odsetka osób, które decydują się na zakup nowych książek – w 2011 wynosił on 47%. W okresie od 2007 do 2021 roku odnotowaliśmy także nieznaczny wzrost odsetka respondentów kupujących książki używane – o 4 punkty procentowe w porównaniu z rokiem 2011 (kiedy wynosił 23%) oraz aż o 7 punktów procentowych od roku 2007 (kiedy był on równy 20%).

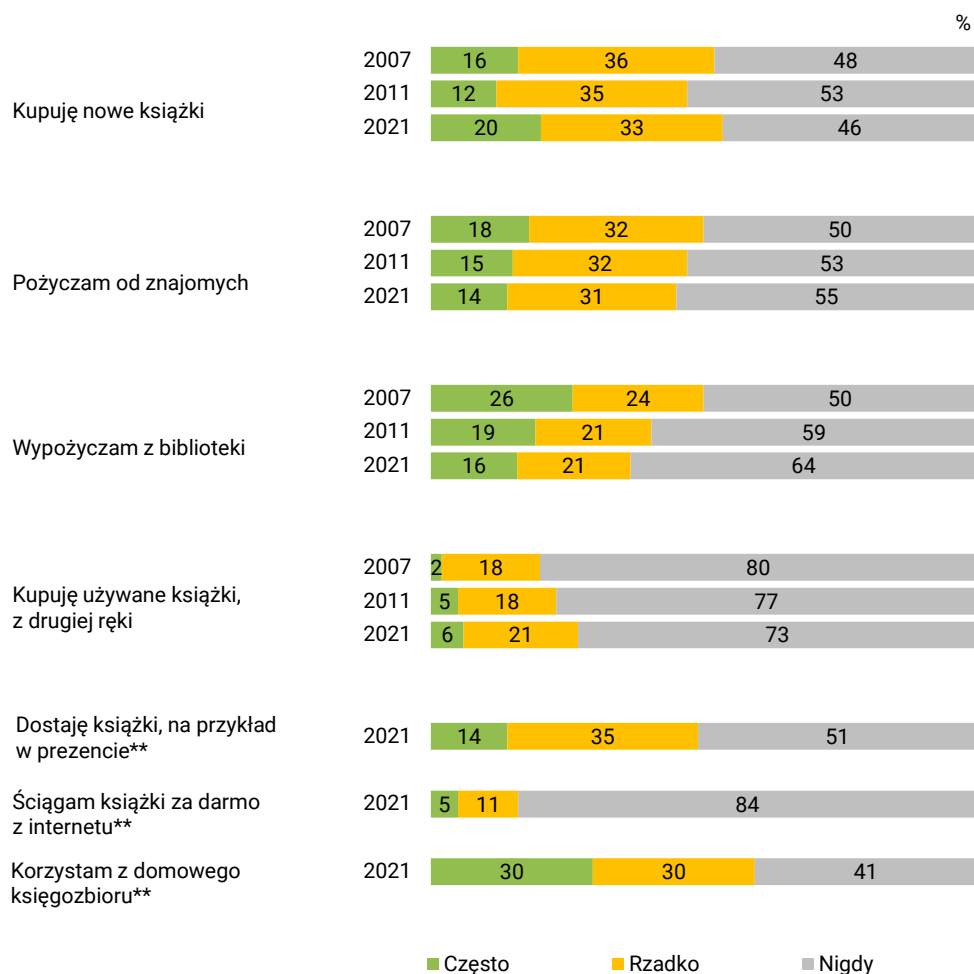
Warto zwrócić uwagę na problem zmniejszającej się popularności bibliotek, z których korzysta coraz mniej Polaków (w porównaniu z rokiem 2007, kiedy książki wypożyczало z nich 50% respondentów, doszło do spadku aż o 13 punktów procentowych). Jak wynika z analiz, chęć skorzystania z placówek oferujących wypożyczanie książek zależy jest od wieku, a także wykształcenia (do bibliotek częściej udają się osoby młode – głównie w przedziale wiekowym 18–24 lata – oraz z wyższym wykształceniem). Zmiany mogą wynikać z restrykcji sanitarnych związanych z pandemią COVID-19, które

znacznie utrudniły dostęp do bibliotek. Większe zainteresowanie tymi placówkami, wykazywane przez studentów oraz osoby z wyższym wykształceniem może więc być skutkiem realiów życia akademickiego.

CBOS

RYS. 9. Skąd na ogół bierze Pan(i) książki do czytania dla siebie lub innych domowników?*

Czy Pan(i):

* W latach 2007 i 2011 pytanie brzmiało: „Skąd na ogół bierze Pan(i) książki do czytania dla siebie i innych domowników”

** W latach 2007 i 2011 kategorie te nie pojawiły się w odpowiedziach respondentów

Coraz mniejszą popularnością cieszy się również zwyczaj pożyczania książek od znajomych (spadek o 2 punkty procentowe w stosunku do roku 2011 i o 5 punktów względem roku 2007), co także może być spowodowane dystansem społecznym, utrudniającym spotkania towarzyskie.

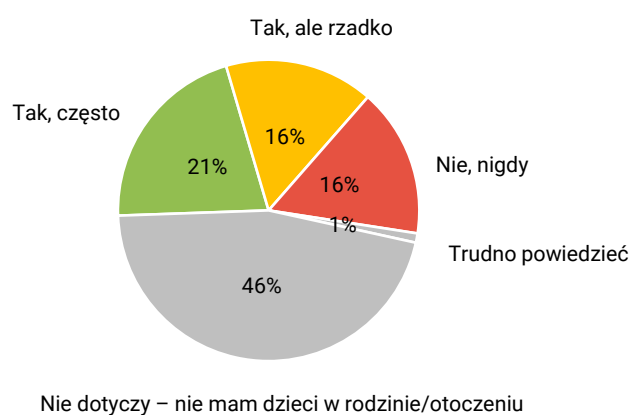
KSIĄŻKI A DZIECI

Książki okazują się być nie tylko sposobem na zdobywanie wiedzy (np. poprzez korzystanie z literatury specjalistycznej) czy na spędzanie czasu wolnego przez osoby dorosłe. Mają one również duży wpływ na proces wychowywania dzieci, na co wskazuje m.in. Fundacja „Cała Polska Czyta Dzieciom”, która już od 1998 roku zachęca opiekunów (zarówno rodziców, dziadków, jak i edukatorów) do wspólnego czytania ze swoimi podopiecznymi. Fundacja podaje różnorodne przykłady korzystnego oddziaływania na dzieci poprzez czytanie na głos: budowanie bogatego języka, pogłębianie więzi między rodzicami a dzieckiem, uczenie myślenia oraz wartości moralnych, ćwiczenie koncentracji i umiejętności słuchania czy rozwijanie wyobraźni⁴.

Okazuje się, że znaczna część naszych ankietowanych jest świadoma pozytywnych skutków wspólnego czytania – 37% z nich deklaruje, że czyta dziecku (lub dzieciom) na głos, w tym 21% respondentów robi to często, a 16% – okazjonalnie. Pozostałe 16% badanych przyznaje, że nigdy nie zdarza im się czytać dzieciom z ich rodziny bądź otoczenia. Wśród ankietowanych notujemy również wysoki odsetek osób (46%), które nie czytają dzieciom.

CBOS

RYS. 10. Czy czyta Pani(i) książki na głos dziecku lub dzieciom?

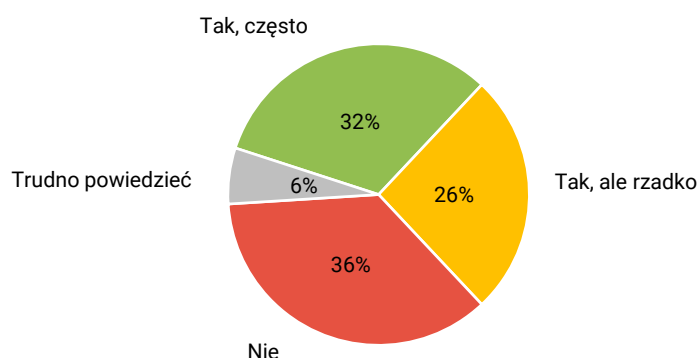

⁴ Fundacja ABCXXI, *Komu i jak czytać?*, dostęp online 02.09.2021: <https://calapolskaczytadzieciom.pl/dla-rodzicow/o-czytaniu/jak-komu-i-jak-czytac/>

Co ciekawe, odsetek badanych, którzy twierdzą, że za czasów ich dzieciństwa ich bliscy im czytali, jest znacznie wyższy niż odsetek ankietowanych deklarujących wspólne czytanie z dziećmi obecnie. Aż 32% respondentów twierdzi, iż w okresie ich dorastania opiekunowie czytali im często, a 26% uważa, że rzadko. Jeszcze liczniejsza jest natomiast grupa tych, którym bliscy nie czytali w ogóle (36%).

CBOS

RYS. 11. Czy w okresie kiedy był(a) pan(i) dzieckiem, rodzice lub inni domownicy/opiekunowie czytali Panu(i) książki?

Słonność badanych do czytania swoim podopiecznym okazuje się więc zależna od faktu, czy czytano im za czasów dzieciństwa. Im częściej rodzice bądź inni opiekunowie czytali ankietowanym, gdy byli mali, tym częściej i oni czytają dzieciom w swoim otoczeniu.

Nieco ponad połowa (52%) osób, którym często czytano w dzieciństwie, również często czyta swoim podopiecznym, a jedynie 20% z nich w ogóle nie czyta dzieciom z własnego otoczenia. Natomiast 39% respondentów, którym w dzieciństwie nie czytano w ogóle, także nie przejawia zainteresowania podobnymi praktykami.

TABELA 1

Wpływ czytania z opiekunami w dzieciństwie na decyzję o czytaniu dzieciom na głos

Czy w okresie kiedy był(a) pan(i) dzieckiem, rodzice lub inni domownicy/opiekunowie czytali panu(i) książki?	Czy czyta pani(i) książki na głos dziecku lub dzieciom?			
	Tak, często	Tak, ale rzadko	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Tak, często	52	26	20	2
Tak, ale rzadko	41	32	27	1
Nie	27	32	39	2
Trudno powiedzieć	32	35	24	8

Kontakt z literaturą w dzieciństwie, zapewniany badanym przez innych domowników, wpływa nie tylko na ich chęć czytania dzieciom ze swojego otoczenia, ale też na to, jak bardzo oni sami są zainteresowani czytelnictwem. Okazuje się, że większość respondentów (76%), którym opiekunowie często czytali, deklaruje swoje zamiłowanie do czytania książek. Im rzadziej badani obcowali z literaturą w okresie dorastania, tym rzadziej spędzają czas z książką obecnie.

TABELA 2

Wpływ czytania z opiekunami w dzieciństwie na zamiłowanie do czytania w życiu dorosłym

Czy w okresie, kiedy był(a) Pan(i) dzieckiem, rodzice lub inni domownicy opiekunowie czytali Panu(i) książki?	Czy lubi Pan(i) czytać książki?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak, często	76	22	2
Tak, ale rzadko	62	33	5
Nie	53	46	2
Trudno powiedzieć	41	53	6

***

Większość Polaków (62%) przyznaje, że lubi czytać książki, a samo zainteresowanie nimi zależy od płci, wykształcenia oraz wielkości miejscowości, w której mieszka dana osoba, a także od tego, czy miała ona kontakt z literaturą w dzieciństwie. Mimo tak wysokiego odsetka respondentów deklarujących zamiłowanie do czytania, jedynie 38% z nich w ciągu 30 dni do przeprowadzenia sondażu oddawało się lekturze dla przyjemności.

Z biegiem lat polscy czytelnicy zdają się zmieniać swoje preferencje co do gatunków literackich (w 2021 roku największą popularnością cieszyły się kryminały oraz powieści sensacyjne), lecz nie chcą oni wybierać alternatywnych form książek (takich jak e-booki czy audiobooki), wciąż pozostając przy ich tradycyjnej, papierowej wersji. Respondenci zdecydowanie wolą czytać własne książki (pozyskując je ze sklepów bądź domowych księgozbiorów), coraz mniej korzystają z oferty bibliotek.

Polacy zdają sobie sprawę z korzyści płynących z czytania, o czym świadczy między innymi znaczny odsetek osób czytających dzieciom na głos (37%). Wciąż jednak nie można mówić o wyraźnym wzroście czytelnictwa w Polsce.

Opracował

Konrad Lubiński